

**ФУНКЦІОНУВАННЯ VOSI-КОНСТРУКЦІЙ, VOSING-
КОНСТРУКЦІЙ І СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ ЗІ З'ЯСУВАЛЬНОЮ
КЛАУЗОЮ ЯК СИНТАКСИЧНИХ СИНОНІМІВ У
РАННЬОНОВОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Статтю присвячено аналізу наукових підходів до опису синтаксичної синонімії та дослідженню предикативних конструкцій з інфінітивом (VOSI-конструкції), предикативних конструкцій з дієприкметником I (VOSING-конструкції) та складнопідрядного речення зі з'ясувальною клаузою (Complement Clause). Розглянуто функціонування VOSI-конструкцій, VOSING-конструкцій та складнопідрядного речення зі з'ясувальною клаузою як синтаксичних синонімів у ранньонovoанглійській мові.

Ключові слова: синтаксична синонімія, предикативні конструкції з інфінітивом (VOSI-конструкції), предикативні конструкції з дієприкметником I (VOSING-конструкції), складнопідрядне речення зі з'ясувальною клаузою, функціонально-синтаксичні синоніми.

The article is devoted to the analysis of the scientific approaches to description of syntactical synonymy and investigation of predicative constructions with the infinitive (VOSI-constructions), predicative constructions with participle I (VOSING-constructions) and Complement Clause in Early New English. Syntactic synonymy has always attracted linguists' attention. It is one of the types of linguistic diversity of various language elements and means for the transmission of the same content. Linguists have always tried to distinguish the basic criteria of synonymic syntactic constructions, identify the peculiarities of their functioning in speech and define the principles of separating syntactic synonyms from other relative linguistic means. The choice of syntactic synonyms among a large number of existing homogeneous entities is based on taking into consideration not only similarity in content and syntactic

value, but also the structure of the comparable units. Functional syntactic principle of studying synonyms in the field of syntactic forms involves taking into account the syntactic role of elements in the construction of phrases and sentences. Different sentence models expressing one common meaning and sentence elements that are used in the same function can be considered to be syntactic synonyms. Predicative constructions with the infinitive (VOSI-constructions), predicative constructions with participle I (VOSING-constructions) and Complement Clause in Early New English are correlated as multi-level functional syntactic synonyms because of their grammatical subordination in relation to the verb, as the main part of the sentence, and on the basis of the performing the same function in the sentence.

Key words: *syntactical synonymy, predicative constructions with the infinitive (VOSI-constructions), predicative constructions with participle I (VOSING-constructions), Complement Clause, functional syntactic synonyms.*

Синтаксична синонімія завжди привертала пильну увагу лінгвістів. Вона є одним із видів лінгвістичного варіювання різних елементів і засобів мови для передачі одного й того ж змісту. Особливу увагу приділяють теоретичним основам синтаксичної синонімії, виявленню її мовної сутності та встановленню взаємозв'язку синтаксичних синонімів із суміжними явищами в системі синтаксису [1, с. 43–50]. Однак предикативні конструкції з інфінітивом (*VOSI-constructions*), предикативні конструкції з дієприкметником I (*VOSING-constructions*) та складнопідрядних речень зі з'ясувальною клаузою як синтаксичні синоніми не отримали вичерпного висвітлення в історичній англістиці.

Метою дослідження є вивчення питання синтаксичної синонімії, а саме *VOSI-конструкцій*, *VOSING-конструкцій* та складнопідрядних речень зі з'ясувальною клаузою.

Завданням наукової розвідки є дослідити функціонування *VOSI-конструкцій*, *VOSING-конструкцій* та складнопідрядних речень зі з'ясувальною клаузою як синтаксичних синонімів у ранньоновоанглійській мові.

Лінгвісти намагалися виокремити основні критерії синонімічності

синтаксичних конструкцій, виявити особливості їх функціонування в мовленні та визначити принципи відокремлення синтаксичних синонімів від тих чи інших відносних лінгвістичних засобів [1; 2].

У сучасному мовознавстві відомі різні напрями вивчення синтаксичних синонімів:

1. Представники першого напрямку А. Н. Гвоздева, Г. І. Ріхтер услід за А. М. Пешковським постулювали ідентичність семантичного змісту, втіленого у різних формах. На їхню думку, синтаксичні синоніми – це синтаксичні конструкції, які подібні за семантикою, але відрізняються за формою [3, с. 99].

2. Представники другого напрямку І. І. Ковтунова та М. П. Одінцова зосереджують увагу на граматичній специфіці синтаксичних утворень і наполягають на необхідності окреслення проблеми синтаксичної синонімії чіткими граматичними рамками або зовсім відмовитися від неї, бо вона перестане існувати як самостійна проблема, тобто в основу виокремлення синтаксичних синонімів був покладений граматичний критерій – узагальненість граматичного значення [3].

3. Представники третього напрямку намагаються виявити змістові й формальні ознаки порівнюваних конструкцій. Початок цього напрямку був закладений у роботах відомих лінгвістів В. Н. Ярцевої, В. Г. Адмоні та ін. [4].

Подальші дослідження в галузі синтаксичної синонімії базуються на врахуванні змістових і формальних критеріїв, а також на системному підході до вивчення мовних явищ, виявленні корелятивних і диференційних ознак, що характеризують ці конструкції.

Вибір синтаксичних синонімів серед великої кількості наявних однорідних утворень базується на врахуванні не тільки подібностей за змістом і синтаксичним значенням, але й структури порівнюваних одиниць. Необхідно чітко враховувати структурну подібність паралельно вживаних синтаксичних конструкцій. Лише подібність граматичного значення та структурна близькість дають підстави на виокремлення тієї чи іншої конструкції як синоніма [4, с. 30]. Однак граматичні синоніми не повинні належати до різних сфер граматики, тобто стосуватися морфології чи синтаксису, адже граматична синонімія

повністю проявляється лише при однорідних структурах [2].

З іншого боку, різна структура та оформленість не перешкоджають синонімії, а лежать в основі поняття синтаксичного синоніма. Однак різна структура має свої межі. Діапазон варіантних форм порівнюваних моделей обмежений рамками граматичного значення. Граматичне значення не повинно виходити за межі синтаксису.

Проаналізовані погляди щодо структури синтаксичних одиниць дають підстави зробити висновок про те, що в лінгвістичній літературі немає єдиної думки з приводу синтаксичних синонімів. Навіть у межах одного синтаксичного рівня виділяють одноструктурні та різноструктурні синоніми [3, с. 104].

Основні принципами відбору синтаксичних синонімів – спільність граматичного значення та змісту й урахування їхньої структури. До другорядних ознак можна віднести однорідність синтаксичного оточення, здатність уживатися в однаковій синтаксичній позиції, функціональну тотожність, а також взаємозамінність.

Із перерахованих критеріїв найбільш дискусійним є здатність до взаємозамінності. Цей критерій відіграє основну роль. Взаємозамінність – це прояв властивостей мови як важливого засобу людського спілкування, його комунікативної функції. За відсутності цього критерію порушується спільність синтаксичного значення. Синтаксичними синонімами можуть бути тільки конструкції, що можуть замінити одна одну [3].

Варто звернути увагу й на теорію функціональної синонімії, яка полягає в тому, що різні граматичні засоби синонімізуються відповідно до їх спільної синтаксичної функції. Звідси виокремлюють особливий вид синонімів – функціонально синтаксичні синоніми. Функціонально синтаксичні синоніми – це різноструктурні одиниці, які відрізняються за своїм граматичним значенням але виконують однакові синтаксичні функції. До них можна віднести підрядне речення та зворот, які входять до синонімічного ряду, вихідною одиницею якого є член речення, виражений словом і словосполученням. Функціональні синоніми виникають завдяки варіативності граматичних способів вираження

аналогічної семантичної інформації, що здійснюється за допомогою одного чи різних мовних рівнів, утілених у різних граматичних структурах [3].

Функціонально синтаксичний принцип вивчення синонімів у галузі синтаксичних форм передбачає врахування синтаксичної ролі елементів у побудові словосполучень і речень. Як синтаксичні синоніми можна розглядати різні моделі речень, що виражають одне типове значення, елементи речення, які вживаються в однаковій функції [3, с. 109].

Паралельне існування таких синтаксичних одиниць як об'єктно-предикативних конструкцій із неособовими формами (*VOSI-constructions* і *VOSING-constructions*) та складнопідрядних речень зі з'ясувальною клаузою (*Object Clause*) пояснюємо тим, що кожна з них несе свої функції в мові і кожній одиниці відведена своя сфера дії. Хоча предикативні конструкції вживаються частіше, сам факт паралельного вживання *VOSI-конструкцій*, *VOSING-конструкцій* і складнопідрядних речень зі з'ясувальною клаузою в мові створює можливість для зіставлення їх як синтаксичних синонімів.

Важливо розглянути умови, що сприяють виникненню синонімії між об'єктно-предикативними конструкціями з неособовими формами та складнопідрядними реченнями зі з'ясувальною клаузою.

По-перше, основна загальна риса підрядних речень і предикативних конструкцій полягає в наявності граматичної підрядності, у якій вони перебувають щодо основної частини речення. Граматична підрядність обумовлює те, що і підрядні речення, і предикативні конструкції з неособовими формами дієслова виконують функцію члена речення, у нашому випадку – додатка.

По-друге, схожість між ними обумовлена наявністю інваріанта синтаксичного зв'язку між їх визначальними компонентами, основним змістом якого є вираження суб'єктно-предикативних відношень. У дієприкметникових та інфінітивних конструкціях цей зв'язок виражений нечітко, тобто поданий в імпліцитній формі, а в підрядному реченні він позначений експліцитно [2].

Однак фактори, що сприяють структурному порівнянню різнорівневих одиниць, є ознакою різної структури, тому що суб'єкт і предикат підрядного

речення є морфологічно оформленими, дієслово-присудок має свою форму, яка може узгоджуватися з підметом за особою та числом, він може позначати абсолютний і відносний час (у підрядному реченні може бути три типи вираження часової співвіднесеності: одночасність, передування, послідовність дії), а інфінітив і дієприкметник I у предикативній конструкції не можуть узгоджуватися за особою із суб'єктом і виражають тільки відносний час, а саме одночасність та передування дії, вираженою особовою формою [3, с. 126].

Що стосується модальної характеристики дії, вираженої інфінітивом і дієприкметником у складі предикативної конструкції, то через співвіднесеність із часом дієслова-присудка основної частини речення вони можуть виражати тільки реальну дію, а дієслово-присудок підрядного речення може виражати різні модальні значення.

Відповідно, ми вважаємо предикативну конструкцію (з інфінітивом і дієприкметником) і складнопідрядні речення зі з'ясувальною клаузою різнорівневими функціонально синтаксичними синонімами. Підрядне речення – структура більш високого синтаксичного рівня, ніж предикативна конструкція.

Незважаючи на схожість, ці синтаксичні структури не можна вважати ідентичними й абсолютно еквівалентними одиницями. Їм притаманні свої особливості, кожна з яких вносить певні зміни в значення речення загалом.

Усі три синтаксичні структури (предикативна інфінітивна конструкція, предикативна конструкція з дієприкметником I, складнопідрядне речення зі з'ясувальною клаузою) входять до синонімічного ряду, головним членом якого є *VOSING-constructions* (предикативна конструкція з дієприкметником I), оскільки саме вираження дії – процесу слугує базою для зближення цих структур як синонімів.

Цей синонімічний ряд обумовлений видовим характером дієслів, і його реалізація обмежена. Частіше спостерігається двочленний ряд, що складається з однієї з предикативних конструкцій і підрядного речення. У таких випадках синонімія членів ряду не залежить від лексичного характеру дієслів, що входять до їх складу. Ці синтаксичні структури співвідносяться на основі критеріїв синонімічності, характерних для різнорівневих синонімів, основними з яких є

схожість граматичних відношень і функцій, а також предикативний характер зв'язку основних компонентів [3, с. 129].

Інфінітивна предикативна конструкція синонімічна до складнопідрядного речення зі з'ясувальною клаузою, оскільки інфінітив у складі об'єктно-предикативної конструкції може виражати:

1) ряд чи одну з ряду послідовних дій, що характеризують певний об'єкт. При цьому дієслово-присудок у реченні зі з'ясувальною клаузою представлене формою минулого тривалого чи простого минулого виду, напр.:

(1) *I saw him fumble with the sheet and play with flowers and smile upon his finger's ends (I saw that he fumbled with the sheet and played with flowers and smiled upon his finger's ends) [7, p. 451];*

2) одноразову дію, яка співвідноситься з дієсловом-присудком підрядного речення у формі простого минулого чи минулого тривалого виду, напр.:

(2) *I heard him swear his affection (I heard that he swore his affection) [8, p. 240].*

Під час використання дієслів «миттєвої дії» для вираження одноразовості інфінітив об'єктно-предикативної конструкції співвідноситься з формою простого минулого в синонімічному підрядному реченні, напр.:

(3) *I saw him put down the other day with an ordinary fool that has no more brain than a stone (I saw that he put down the other day with an ordinary fool that has no more brain than a stone) [9, p. 462].*

Предикативна конструкція з дієприкметником І синонімічна до підрядного речення, яке є її трансформом. Дієприкметник І у складі предикативної конструкції може означати:

1) конкретну одноразову дію, співвіднесену з іншою дією, і співвідноситься:

а) з формою теперішнього тривалого в синонімічному йому підрядному реченні, коли момент мовлення та момент сприйняття збігаються:

(4) *Methinks I see kings kneeling at his feet, And he with frowning brows and fiery looks Spurning their crowns from off their captive heads (Methinks I see that kings kneel at his feet, And he with frowning brows and fiery looks Spurning their*

crowns from off their captive heads) [6];

б) з формою минулого тривалого виду, якщо головне дієслово стоїть у минулому часі. Наприклад:

(5) *Unworthy king, that by thy cruelty Unlawfully usurp'st the Persian seat, Dar'st thou, that never saw an emperor Before thou met my husband in the field, Being thy captive, thus abuse his state, Keeping his kingly body in a cage, That roofs of gold and sun-bright palaces Should have prepar'd to entertain his grace? (Unworthy king, that by thy cruelty Unlawfully usurp'st the Persian seat, Dar'st thou, that never saw that an emperor Before thou met my husband in the field, was thy captive, thus abuse his state, Keeping his kingly body in a cage, That roofs of gold and sun-bright palaces Should have prepar'd to entertain his grace?)* [6];

2) якщо дієприкметник передає декілька одночасних дій суб'єкта, що співвідносяться з моментом сприйняття, вираженим дієсловом у минулому часі. Наприклад:

(6) ... *he will easily concur with Epictetus, who went forth one day and saw a woman weeping for her pitcher of earth that was broken; and went forth the next day and saw a woman weeping for her son that was dead* [5].

Тоді, незалежно від лексичного характеру, дієслово-присудок у підрядному реченні вживається в минулому часі тривалого виду:

(7) ... *he will easily concur with Epictetus, who went forth one day and saw that a woman was weeping for her pitcher of earth that was broken; and went forth the next day and saw that a woman was weeping for her son that was dead.*

Отже, розглянуті синтаксичні структури – предикативна інфінітивна конструкція, предикативна конструкція з дієприкметником І та складнопідрядне речення зі з'ясувальною клаузою співвідносяться як різнорівневі функціонально-синтаксичні синоніми через їх граматичну підрядність стосовно до основної частини речення – дієслова, так і на основі єдиної функції члена речення – додатка.

Перспективи наукової розвідки полягають у дослідженні об'єктно-предикативних конструкцій з неособовими формами дієслова, складнопідрядних речень з релятивною клаузою та складнопідрядних речень зі

з'ясувальною клаузою як функціонально синтаксичних синонімів.

Список літератури

1. Жаботинська С. А. Синтаксична метафора у світлі граматики конструкцій (багатозначність структури NP2 of NP1) / С. А. Жаботинська // *Studia Philologica* (Філологічні студії): зб. наук. праць. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – 2012. – Вип. 1. – С. 43–50.
2. Криворучко Т. В. Складна комплементация в ранньоніовангліській мові: структурний та функціональний аспекти: дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Криворучко Тетяна Василівна. – Житомир, 2014. – 223 с.
3. Пудовкина М. С. Синтаксические синонимы – объектно-предикативные конструкции с неличными формами глагола и придаточные предложения в английском языке (на материале сочитаемости группы глаголов физического восприятия : дисс. ... канд. филол. н. : 10.02.04 / Пудовкина Маргарита Султановна. – Ташкент, 1981. – 273 с.
4. Ярцева В. Н. О грамматических синонимах / В. Н. Ярцева // *Романо-германская филология*. – Вып. 1. – М., 1957. – С. 5–34.
5. Bacon F. *The Advancement of Learning* / F. Bacon. – 1605. – Режим доступу : <http://darkwing.uoregon.edu/%7Erbear/adv1.htm#1>
6. Marlowe C. *The First Part of Tamburlaine the Great* / C. Marlowe. – Режим доступу : <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/5266/marlowe3.html?sequence=1>
7. Shakespeare W. *Henry V* / W. Shakespeare // *Histories*. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. II. – P. 363–490.
8. Shakespeare W. *Much Ado About Nothing* / W. Shakespeare // *Comedies*. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. II. – P. 237–341.
9. Shakespeare W. *Twelfth Night* / W. Shakespeare // *Comedies*. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. II. – P. 453–555.